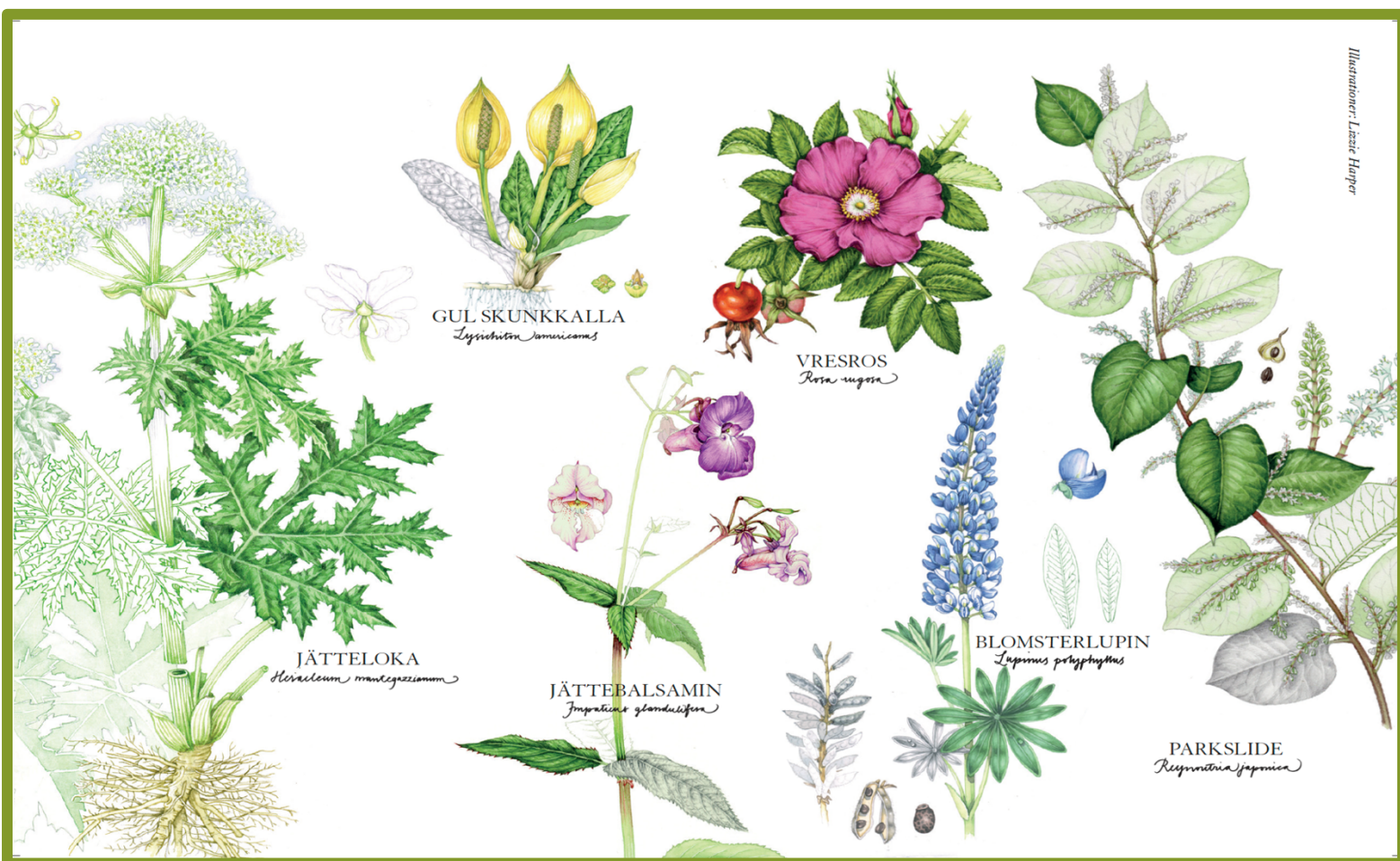

NULÄGESRAPPORT

– hur respektive land har arbetat med IAS hittills

Bibbi Bonorden, Projektledare FOR, augusti 2020
Fritidsodlingens Riksorganisation, www.for.se

Nordiskt informationsprojekt om IAS

Fritidsodlingens Riksorganisation, FOR, driver tillsammans med de motsvarande organisationerna, norska Hageselskapet och danska Haveselskabet, ett nordiskt informationsprojekt, Invasiva främmande växter i våra trädgårdar, med stöd från Nordiska ministerrådet.

De tre trädgårdsorganisationerna har tillsammans mer än 128 000 medlemmar och ett stort kontaktnät både inom handel, forskning och myndigheter. Medverkar gör även Studieförbundet i Sverige som har lång erfarenhet och kompetens av att sammanställa och sprida information i frågor som rör odling och natur.

Målet med projekt som kommer att pågå fram till september 2020 är främst att öka kunskapen om invasiva främmande växter bland fritidsodlare och tomtägare i Norge, Danmark och Sverige, med särskilt fokus på igenkänning och bekämpning av de olika arterna och förståelse för deras negativa effekter på den inhemska biologiska mångfalden.

Målet är också att skapa ett nordiskt nätverk mellan trädgårdsorganisationerna för att dela med sig av metoder och erfarenheter kring invasiva främmande växter.

Projektet kommer även att arbeta med att kartlägga växter som i framtiden kan komma att bli invasiva och hamna på nationella förbudslistor och som fritidsodlare bör vara försiktiga med när de planterar.

Syfte med nulägesrapporten

Syftet med denna rapport är att kartlägga vad som har gjorts inom deltagande länder samt att se vad som är på gång och ta tillvara på varandras resultat. Till sin hjälp har projektledaren haft referenspersoner som har läst rapporten och kommit med synpunkter. Dessa personer är:

Tina D'Hertefeldt, Biologiska institutionen, Lunds universitet, Sverige

Ulf Nilsson, FOR, Sverige

Inger Ekrem, FOR, Sverige

Louise Møller, Fagredaktør Haven og landskapsarkitekt, Danmark

Josefine Møller, Miljøministeriet, Danmark

Inger Sundheim Fløistad, NIBIO, Norge

Anders Often, NINA, Norge

BAKGRUND	5
<i>IPBES-RAPPORT</i>	<i>5</i>
<i>EU förordning.....</i>	<i>6</i>
<i>Ett globalt problem</i>	<i>6</i>
INVASIVA FRÄMMANDE VÄXTER SOM ÄR LISTADE.....	8
SVERIGE.....	8
DANMARK	8
NORGE	9
MYNDIGHETSANSVAR.....	11
SVERIGE	11
<i>Naturvårdsverket.....</i>	<i>11</i>
<i>Länsstyrelserna</i>	<i>11</i>
DANMARK	11
<i>Miljöstyrelsen</i>	<i>11</i>
NORGE	12
<i>Miljöministeriet.....</i>	<i>12</i>
<i>Miljödirektoratet.....</i>	<i>12</i>
<i>Fylkesmannen.....</i>	<i>12</i>
DET NORDISKA ARTDATABANKERNAS ARBETE MED INVASIVA FRÄMMANDE VÄXTER.....	13
SVERIGE	13
<i>Beräkningsmodell.....</i>	<i>13</i>
DANMARK	14
<i>Beräkningsmodell.....</i>	<i>14</i>
NORGE	15
<i>Beräkningsmodell.....</i>	<i>15</i>
SATSADE PENGAR.....	16
SVERIGE	16
DANMARK	16
NORGE	17
ANSVARET FÖR UTROTNING OCH HANTERING	18
SVERIGE	18
<i>Länsstyrelse och kommun.....</i>	<i>18</i>
<i>Trafikverket</i>	<i>18</i>
<i>Trädgårdsbranschen</i>	<i>18</i>
<i>Plantskolor och fröhandel.....</i>	<i>18</i>
<i>Fastighetsägare och de som har nyttjanderätt till fastighet.....</i>	<i>19</i>
<i>Allmänheten.....</i>	<i>19</i>
DANMARK	19
<i>Miljöskyddsbyrå.....</i>	<i>19</i>
<i>Myndighet.....</i>	<i>19</i>
<i>Fastighetsägare och de som har nyttjanderätt till fastighet.....</i>	<i>19</i>
<i>Allmänheten.....</i>	<i>20</i>
NORGE	20
<i>Miljödirektoratet.....</i>	<i>20</i>
<i>Fylke.....</i>	<i>20</i>
<i>Kommun.....</i>	<i>20</i>
<i>Organisationer</i>	<i>20</i>
<i>Markägare</i>	<i>20</i>
TRÄDGÅRDSAVFALL OCH SCHAKTMASSOR	21
SVERIGE	21
<i>Avfallsanläggningar</i>	<i>21</i>
DANMARK	21
NORGE	21
INFORMATION OCH KOMMUNIKATIONSAKTIVITETER	22

SVERIGE	22
<i>länsstyrelsen</i>	22
<i>Kommentarer från Länsstyrelserna</i>	22
<i>Allmänheten</i>	23
<i>Naturvårdsverkets publikationer</i>	23
<i>Naturvårdsverkets verktyg till myndigheter</i>	23
<i>Naturvårdsverkets verktyg till återvinningscentraler</i>	24
<i>Fritidsodlingens Riksorganisation</i>	24
DANMARK	24
<i>Allmänheten</i>	24
<i>Klimatilpasning.dk</i>	25
HAVESELSKABET	25
NORGE	25
<i>Allmänheten</i>	25
FAGUS	25
Hageselskapet	25
FORSKNING	26
NOBANIS	26
SVERIGE	26
<i>Sveriges Lantbruksuniversitet, slu</i>	26
<i>VTI, Statens väg- och transportforskningsinstitut</i>	26
DANMARK	26
<i>Köpenhamns universitet</i>	27
NOVANA	27
NORGE	27
<i>Norsk institut for naturforskning, NINA</i>	27
<i>NIBIO, Norsk institutt for bioøkonomi</i>	28
<i>NMBU, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet</i>	28
BEHOVSANALYS	30
<i>Sverige</i>	30
<i>Danmark</i>	30
<i>Norge</i>	31

Invasiva främmande arter (IAS), är djur, växter, svamp och mikroorganismer som sprider sig oavsiktligt eller avsiktligt i en naturlig miljö där de normalt inte hör hemma, vilket kan få allvarliga negativa konsekvenser för deras nya miljö. De utgör ett stort hot mot inhemska växter och djur i hela världen. I Europa och här i Norden orsakar de invasiva främmande arterna skador för flera miljarder euro varje år. Eftersom de invasiva främmande arterna inte respekterar gränser, är samordnade åtgärder mer effektiva än enskilda åtgärder lokalt som globalt.

De invasiva främmande arterna utgör ett ekonomiskt problem och orsakar skador värda minst 12 miljarder euro varje år i Europa (Europa Commission, Invasive Alien Species – An European Union response 2016) genom:

- människors hälsa
- förlust av ekosystemtjänster och biologisk mångfald
- skada på infrastrukturen och kostnader för hantering av kontaminerade jordmassor
- förluster inom jord- och skogsbruket

Beloppet beräknas dessutom öka för varje år. Arterna utgör också ett stort ekologiskt problem. De invasiva främmande arterna kan allvarligt skada ekosystem och orsaka utrotning av arter som behövs för att upprätthålla balansen i vår naturliga miljö. Efter habitatförlust är invasiva främmande arter en av de största orsakerna till biologisk mångfaldsförlust i världen.

Det är också ett politiskt problem. Många europeiska medlemsstater spenderar redan avsevärda resurser för att hantera problemet med invasiva främmande arter, men ansträngningar är inte effektiva om de enbart görs på en nationell basis.

Ett hälsosamt ekosystem är samhällets naturkapital

Ett hälsosamt fungerande ekosystem drivs av den biologiska mångfalden i naturen som i sin tur förser oss människor och hela samhället med livsviktiga varor och tjänster, som rent vatten, ren luft, livsmedel etcetera. Ett fungerande och hälsosamt ekosystem spelar också en central roll i kampen mot klimatpåverkan genom att skydda oss mot översvämningar och andra miljökatastrofer.

Om ekosystemet skadas är det inte bara vår biologiska mångfald som lider utan samhället som helhet. I Europa är cirka 4,4 miljoner arbeten och 405 miljarder euro i årlig omsättning direkt beroende av upprätthållandet av ett hälsosamt ekosystem. (Europa Commission, Invasive Alien Species – An European Union response 2016.)

IPBES-RAPPORT

Invasiva främmande arter rankas som ett av de stora hoten mot den biologiska mångfalden, i IPBES-rapporten (The Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services), om situationen i världen för ekosystem, hotade arter och livsmiljöer som presenterades våren 2019. Vår tids miljöförändringar, klimatförändringar och ändrad markanvändning är tillsammans med invasiva arter ett hot mot den biologiska mångfalden.

EU FÖRORDNING

För att skydda miljön och samhället mot utbredningen och skadorna av invasiva främmande arter finns sedan 1 januari 2015 EU-förordning nr (1143/2014) om förebyggande och hantering av introduktion och spridning av invasiva främmande arter.

Syftet med EU-förordningen är att så långt som möjligt hindra att invasiva främmande arter kommer in i EU och att bekämpa de arter som redan finns här. Enligt EU-förordningen är det förbjudet att importera, sälja, odla, föda upp, transportera, använda, byta, släppa ut i naturen eller hålla levande exemplar av de arter som finns upptagna på den så kallade unionsförteckningen över invasiva främmande arter.

Totalt 66 arter omfattas av förbuden i EU-förordningen, 30 djur- och 36 växtarter. Den senaste uppdateringen gjordes den 25 juli 2019.

https://ec.europa.eu/environment/nature/invasivealien/list/index_en.htm

För att förebygga och åtgärda den oavsiktliga spridningen av arterna på EU:s unionsförteckning ska alla EU:s medlemsstater ta fram en nationell handlingsplan för hur denna spridning ska förhindras.

EU-förordningens definitioner för IAS

Definition:

1. **främmande art:** levande exemplar av en art, underart eller lägre taxonomisk enhet av djur, växter, svampar eller mikroorganismer som introduceras utanför sitt naturliga utbredningsområde, inbegripet alla delar, gameter, frön, ägg och förökningskroppar av dessa arter samt hybrider, sorter eller raser som kan överleva och sedan reproducera sig.
2. **invasiv främmande art:** främmande art vars introduktion eller spridning har konstaterats hota eller negativt inverka på biologisk mångfald och relaterade ekosystemtjänster.
3. **invasiv främmande art av unionsbetydelse:** en invasiv främmande art vars negativa effekter anses vara sådana att de kräver samordnade åtgärder på unionsnivå enligt artikel 4.3.
4. **invasiv främmande art av medlemsstatsbetydelse:** en invasiv främmande art, som inte är en invasiv främmande art av unionsbetydelse, avseende vilken en medlemsstat på grundval av vetenskapliga belägg anser att de negativa effekterna av dess utsättning och spridning, även om dessa effekter inte är fullt bekräftade, är av betydelse för dess territorium eller en del av det, och kräver åtgärder på medlemsstatsnivå.

ETT GLOBALT PROBLEM

Arter har spridits under tusentals år, men med ökad transport och handel har takten på nya introduktioner nu ökat (Meyerson och Mooney, 2007). Den totala förlusten för världsekonomin till följd av invasiva främmande arter har uppskattats till fem procent av årsproduktionen (Pimentel et al, 2002).

För att en art ska bli invasiv krävs en serie händelser av lyckad kolonisering och etablering, och av alla arter som sprider sig är det 20–30 procent av alla introducerade arter över hela världen som orsakar ett problem (Pimentel et al, 2001). Introduktionsgraden har rapporterats så hög som två till tre nya arter per år i Australien och upp till en art var nionde vecka i Kalifornien, USA (WWF International, 2009). I Europa etableras ungefär tio nya arter varje år (Hulme et al 2009).

Den genomsnittliga fördröjningsfasen (tid mellan introduktion och framgångsrik spridning och påverkan av en art) har uppskattats till cirka 50 år, med en kortare fördröjningsfas för tropiska arter jämfört med tempererade arter (Daehler 2009).

Globalt läggs stora summor på att kontrollera och försöka utrota invasiva främmande arter. I Storbritannien kostar det enbart för parkslide samhället årligen 166 miljoner pund (Williams et al, 2010). Parkslide har fått stor spridning där, över 9 procent av floder och kanaler i England och Wales omgärdas av parkslide och 3 procent i Skottland (Williams et al, 2010).

INVASIVA FRÄMMANDE VÄXTER SOM ÄR LISTADE

SVERIGE

Sveriges definition av invasiva främmande arter:

"Invasiva främmande (efter år 1800) arter är främmande arter som med människans hjälp medvetet eller omedvetet spridits utanför sitt naturliga utbredningsområde och i sin nya miljö ställer till problem för ekosystemen, människors hälsa eller för ekonomin".
(Naturvårdsverket)

EU-listade invasiva främmande växtarter som hittas i den svenska naturen är:

- Kabomba, *Cabomba caroliniana* (dammväxt)
- Gudaträd, *Ailanthus altissima*
- Gul skunkkalla, *Lysichiton americanus*
- Japansk humle, *Humulus japonicus* (scandens)
- Jättebalsamin, *Impatiens glandulifera*
- Jätteleka, *Heracleum mantegazzianum*
- Sidenört, *Asclepias syriaca*
- Smal vattenpest, *Elodea nuttallii* (dammväxt)
- Tromsöloka, *Heracleum persicum*

Invasiva främmande växter som Naturvårdsverket har på analys och eventuellt ska lägga fram som förslag till regering 2020 är:

- Blomsterlupin, *Lupinus polyphyllus*
- Kanadensiskt gullris, *Solidago canadensis*
- Kaukasiskt fetblad, *Phedimus spurius*
- Strandkotula, *Cotula coronopifolia*
- Parkslide, *Fallopia japonica*
- Sibiriskt fetblad, *Phedimus hybridus*
- Spärroxbär, *Cotoneaster divaricatus*
- Sykomorlönn (tysklönn), *Acer pseudoplatanus*
- Vresros, *Rosa rugosa*

DANMARK

Danmarks definition av invasiva främmande arter:

Invasiv ikkehjemmehørende art: ikkehjemmehørende art, hvis introduktion eller spredning er konstateret at være en trussel mod eller have skadelig indvirkning på biodiversiteten og de relaterede økosystemtjenester. "Invasiv art" vil blive anvendt synonymt med "invasiv ikkehjemmehørende art".

På svenska:

Invasiva icke hemmahörande arter vars introduktion eller spridning visar sig vara ett hot mot eller ha en skadlig effekt på biologisk mångfald och relaterade ekosystemtjänster. "Invasiva arter" kommer att användas synonymt med "invasiva främmande arter".

EU-listade invasiva främmande arter som redan finns i naturen i Danmark är:

- Bredloka, *Heracleum sosnowskyi*
- Kabomba, *Cabomba caroliniana* (dammväxt)
- Gudaträd, *Ailanthus altissima*
- Gul skunkalla, *Lysichiton americanus*
- Jättebalsamin, *Impatiens glandulifera*
- Jätteleka, *Heracleum mantegazzianum*
- Sidenört, *Asclepias syriaca*
- Smal vattenpest, *Elodea nuttallii* (dammväxt)
- Tromsöloka, *Heracleum persicum*

Följande invasiva främmande växter på den danska nationslistan. Växterna omfattas av handelsförbud från 1 januari 2019:

- Apelsinbalsamin, *Impatiens capensis*
- Blekbalsamin, *Impatiens parviflora*
- Glanshägg, *Prunus serotina* (handelsförbud från den 1 januari 2022)
- Hybridslide, *Reynoutria x bohemica*
- Höstgullris, *Solidago gigantea*
- Jätteslide, *Reynoutria sachalinensis*
- Kanadensiskt gullris, *Solidago canadensis*
- Parkslide, *Reynoutria japonica*
- Mossbräken, *Azolla filiculoides*
- Sydfyrling, *Crassula helmsii*
- Vattenpest, *Elodea canadensis*
- Vresros, *Rosa rugosa* (handelsförbud från den 1 januari 2022)

Danmark har dessutom en nationell lista över invasiva djur och växter med 130 arter, inklusive arterna som ingår i EU-förordningen.

Jätteleka är den enda invasiva främmande växt som omfattas av lagstiftningen i Danmark. Detta innebär att kommuner kan utarbeta egna handlingsplaner för att bekämpa jätteleka och instruera markägare eller användare av området där växten ska bekämpas. Ägaren har en skyldighet att utrota växten samt att se till att kontrollen utförs på ett sådant sätt att ingen ytterligare spridning sker.

Ytterligare växter som bland annat den danska motsvarigheten till Fritidsodlingens Riksorganisation, har börjat att bevaka är:

- Bergtall, *Pinus mugo*
- Armeniskt björnbär, *Rubus armeniacus*
- Palsternacka, *Pastinaca sativa*

NORGE

Norges definition av invasiva främmande arter:

En art som er innført til stedet, tilsiktet eller utilsiktet, men som opprinnelig hører hjemme et annet sted. De aller fleste gjør ingen skade, men noen påvirker det biologiske mangfoldet negativt.

Arter som var fast reproducerende i Norge allerede per 1800 regnes som stedeigne i Norge. Alle fremmede arter er risikovurdert av Artsdatabanken. Fremmede skadelige arter finnes i gruppene som er risikovurdert å utgjør høy eller svært høy risiko.

På svenska:

Är en art som är introducerad till platsen, avsiktligt eller oavsiktligt, men som ursprungligen hör hemma någon annanstans. De flesta gör ingen skada, men vissa påverkar den biologiska mångfalden negativt.

Trädgårdsrympling: Är en trädgårdsväxt som har rymt från en trädgård ut i naturen och etablerat sig där. Många sprids extremt snabbt och påverkar inhemsk natur negativt.

De förbjudna växterna i Norge är:

- Blomsterlupin, *Lupinus polyphallus*
- Gruslupin, *Lupinus perennis*
- Hybridslide, *Reynoutria x bohemica*
- Hässleklocka, *Campanula latifolia macrantha*
- Höstgullris, *Solidago gigantea*
- Jättebalsamin, *Impatiens glandulifera*
- Jätteleka, *Heracleum mantegazzianum*
- Jätteslide, *Reynoutria sachalinensis*
- Kanadensiskt gullris, *Solidago canadensis*
- Kaukasiskt fetblad, *Phedimus spurius*
- Parkslide, *Reynoutria japonica*
- Sandlupin, *Lupinus nootkatensis*
- Sibiriskt fetblad, *Phedimus hybridus*
- Silverarv, *Cerastium tomentosum*
- Tromsöloka, *Heracleum persicum*
- Tät silverarv, *Cerastium biebersteinii*
- Vresros, *Rosa rugosa*

De växter som omfattas av förbudet 2021 är:

- Videkornell, *Cornus sericea*
- Alpgullregn, *Laburnum alpinum*
- Balsampoppel, *Populus balsamifera*
- Berlinerpoppel, *Populus x berolinensis*
- Blomstermispel, *Cotoneaster multiflorus*
- Rosenoxbär, *Cotoneaster dielsianus*
- Sydgullregn, *Laburnum anagyroides*
- Knäckepeil, *Salix x fragilis*
- Häckberberis, *Berberis thunbergii*
- Svartahavspil, *Salix euxina*
- Spärroxbär, *Cotoneaster divaricatus*

MYNDIGHETSANSVAR

SVERIGE

NATURVÅRDSVERKET

Naturvårdsverket är den ansvariga nationella myndigheten tillsammans med Hav & Vattenmyndigheten, för invasiva främmande arter. Den svenska förordningen för IAS trädde i kraft den 1 januari 2019 (förordning 2018:1939) och den första handlingsplanen levererades till EU 2019. Tillsammans med andra insatser ska handlingsplanens åtgärder minska risken för oavsiktlig spridning av arterna till svensk natur. Handlingsplanen ska revideras minst vart sjätte år. Nästa revidering ska göras senast 2025. Planen kommer också att uppdateras vartefter nya arter läggs till EU-förteckningen. En art ska komma med i handlingsplanen senast tre år från att den listats. Åtgärderna påbörjades 2019.

Naturvårdsverket har även haft ansvar för att ta fram hanteringsåtgärder för de EU-förtecknade arter som bedöms ha stor spridning, det vill säga jätteloka och jättebalsamin. Naturvårdsverket ska för dessa arter bland annat utreda vilka hanteringsåtgärder som krävs och länsstyrelsen ska sedan se till att beslutade hanteringsåtgärder vidtas. Naturvårdsverket i Sverige ska även vägleda länsstyrelserna, andra myndigheter och aktörer i samhället i användandet av de lagar och regler som rör invasiva främmande arter. Naturvårdsverket ska också ta fram kunskapsunderlag och göra olika bedömningar inom området.

LÄNSSTYRELSENA

Från och med 1 januari 2019 fick länsstyrelserna ansvaret för att vidta utrotningsåtgärder mot invasiva främmande arter. Det finns dock en möjlighet för Naturvårdsverket att överta det ansvaret om det bedöms vara effektivare att utrotningen sker på nationell nivå.

Länsstyrelsen ansvarar också för att utöva tillsyn så att lagar och regler följs. Både tillsynsansvaret och åtgärdsansvaret kan delegeras till kommuner.

DANMARK

MILJÖSTYRELSEN

Den behöriga myndigheten för EU-förordningen om invasiva arter i Danmark är den danska Miljöstyrelsen. Danmark omfattas precis som Sverige av EU förordningen.

Miljöstyrelsens senaste handlingsplan med åtgärder mot invasiva arter publicerades i juni 2017 och är en uppdatering av handlingsplanen från 2009. I handlingsplanen beskrivs bland annat effekterna på ekonomi, samhälle och människors hälsa. Föregående miljöministern Esben Lunde Larsen skrev förordet till handlingsplanen.

Miljöstyrelsen presenterar samtliga växter som finns med på EU-listan. Dessutom har fyra specifika riktlinjer för bekämpning utarbetats. Dessa har utarbetats i enlighet med bekämpningsmedelsstrategin och fokuserar därför på kontroll utan att använda växtskyddsmedel. Dessa växter är: glanshägg, jätteloka, palsternacka, vresros.

NORGE

MILJÖMINISTERIET

På uppdrag från den norska regeringen har Miljöministeriet, Finansministeriet, Fiskeri- och kustministeriet, Försvarsministeriet, Justitieministeriet, Utbildningsministeriet, Jordbruks- och livsmedelsministeriet, handels- och industriministeriet, Olje- och Energiministeriet och Transportministeriet tagit fram en ”Tvärsektoriell nationell strategi och åtgärder mot främmande skadliga arter” (Plan/strategi Dato: 31.05.2007)

Myndigheter från olika sektorer ansvarar gemensamt för att uppfylla denna strategi:

Ansvaret för de olika myndigheterna för att genomföra åtgärder mot främmande arter fastställs i den tvärsektoriella nationella strategin och åtgärder mot främmande skadliga arter.

För att förhindra att främmande arter invaderar norsk natur och hotar den biologiska mångfalden har den norska regeringen antagit nya och strängare regler.

Den 1 januari 2016 kom ett förbud mot import, försäljning och distribution av ett antal namngivna växter.

Totalt finns det 28 namngivna växter, 11 av arter omfattas av förbudet först 2021, som har förbudits. Förbudet omfattar både import, försäljning och utsläpp. **De nya bestämmelserna har inte en retroaktiv verkan.** Därmed ställs inga krav om att ta bort växter som redan finns i norska trädgårdar och parker, men det är förbjudet att importera, sälja och odla.

Strategi

Tvørsektoriell nasjonal strategi og tiltak mot fremmede skadelige arter

MILJÖDIREKTORATET

Miljödirektoratet är en myndighet under ministeriet för klimat och miljö. Det ansvarar för utvecklingen av klimat- och miljöpolitiken och är akademiskt oberoende. Det tillhandahåller och sprider miljöinformation, utövar och implementerar förvaltningsmyndighet, hanterar och guidar regionala och kommunala nivåer, tillhandahåller professionella råd och deltar i internationellt miljöarbete.

Miljödirektoratet ansvarar för att hantera bestämmelser om främmande arter.

Miljödirektoratet deltar också i internationellt samarbete inom detta område. Administrerar och ger ut bidrag till åtgärder mot främmande organismer. Målgruppen är regionala, nationella och internationella icke-statliga organisationer, institutioner och privata företag. Offentliga aktörer ingår inte i målgruppen för programmet.

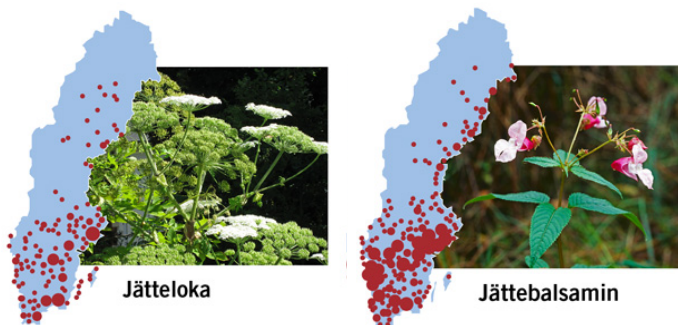
FYLKESMANNEN

Länsmannen har ansvar att vägleda och samordna åtgärder mot främmande skadliga arter. Länet har fått i uppdrag av Miljödirektoratet att utforma en enkel regional handlingsplan mot främmande skadliga arter. Planen är främst avsedd som ett arbetsverktyg för fylkesmannen men kan också fungera som referensarbeten för kommuner och andra företag.

DET NORDISKA ARTDATABANKERNAS ARBETE MED INVASIVA FRÄMMANDE VÄXTER

SVERIGE

Till Artdatabanken kan allmänheten inrapportera listade invasiva arter, men också blomsterlupin, parkslide, sjögull och vresros. Rapportering görs via invasivaarter.nu eller via artfakta.se.

BERÄKNINGSMODELL

Sverige håller på att ta fram ett underlag för en nationell förteckning. Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten har gett ArtDatabanken i uppdrag att ta fram en riskklassificerad lista över främmande arter. Arbetet omfattar ett tusental arter och har genomförts med en metod som uppskattar ekologisk effekt och invasionspotential. Metoden kallas GEIAA – Generic Ecological Impact Assessment of Alien Species – och resultaten presenteras i rapporten *Klassificering av främmande arters effekter på biologisk mångfald i Sverige – ArtDatabankens risklista*. Artsdatabanken i Norge har ursprungligen utvecklat GEIAA metoden.

Risklustrapporten är ett underlag till myndigheternas framtida arbete med främmande arter, i vilken de samlat tittar på riskbedömning, spridningsmönster, vägar för introduktion, negativa effekter, kostnader för skador och användning och ekonomiska fördelar samt konsekvensutredning.

Den första analysrapporten skulle komma vid årsskiftet 2019/2020 (samhällelig betydelse, kostnader, ekosystem-tjänster), men beräknas nu bli klar först i slutet av 2020.

Under 2020 bearbetas underlaget, därefter förankringsarbete (bred process) och förslag till regeringen. Eventuellt kommer arterna omfattas av olika regler.

GEIAA-metoden har använts i kombination med modeller av framtidens klimat (för ungefär 50 år) och klimatmodellerna utgår ifrån fortsatt hög användning av fossila bränslen (RCP 8,5). Utgångspunkten för arbetet var en lång lista med främmande arter som redan finns i Sverige eller som finns i våra närområden.

Metodens resultat presenteras med fem kategorier:

NK: No known impact – arter som inte sprider sig och som inte har någon känd ekologisk effekt.

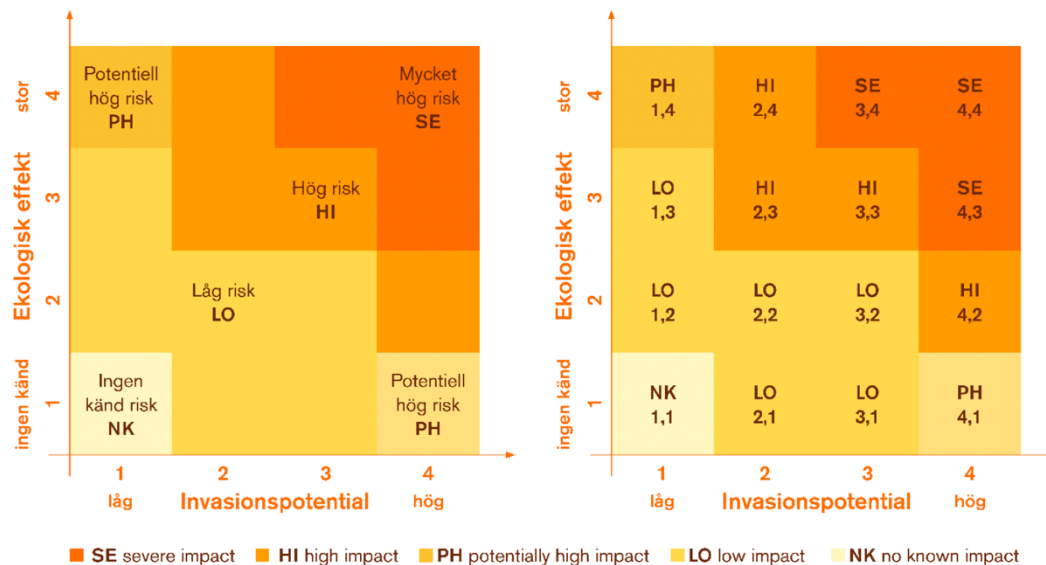
LO: Low impact – arter utan vare sig betydande invasionspotential eller betydande ekologisk effekt.

PH: Potentially high impact – arter som har hög ekologisk effekt i kombination med låg invasionspotential, alternativt arter med hög invasionspotential men utan känd ekologisk effekt.

HI: High impact – arter som har en begränsad/måttlig spridningsförmåga i kombination med åtminstone måttlig ekologisk effekt, alternativt arter med begränsad ekologisk effekt men hög invasionspotential.

SE: Severe impact – arter med stor eller potentiellt stor ekologisk effekt som har potential att etablera sig över stora områden.

Källa: Artdatabanken.se

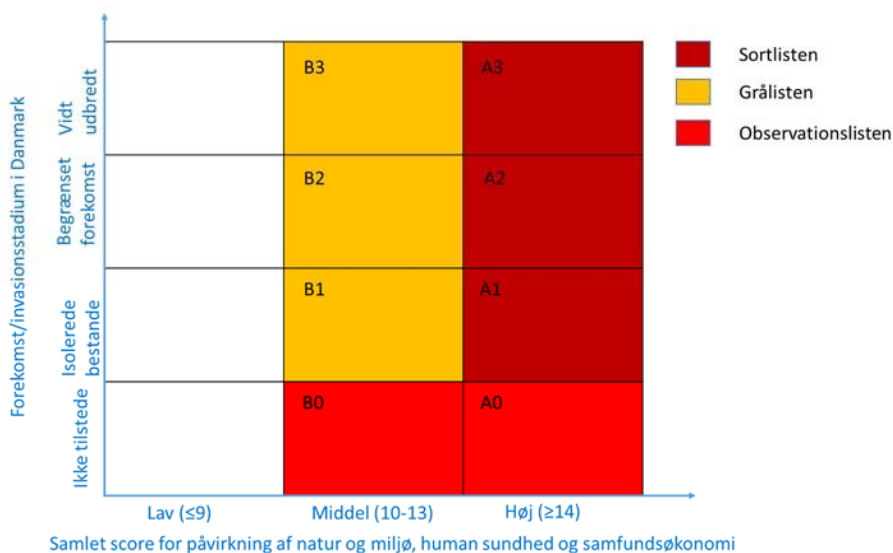
DANMARK

Den danska artdatabanken, www.invasive-arter.dk drivs av Miljöstyrelsen. Här kan man rapportera in främmande arter, samt se hur de finns sprida.

BERÄKNINGSMODELL

Danmark har valt att använda det belgiska HARMONIA-systemet och ISEIA-protokollet vid bedömningen av invasiva arters påverkan på naturen och miljön. Bedömningen bygger på ett poängsystem där påverkan är indelad i fyra områden:

- 1) spridningspotential,
- 2) livsmiljöns bevarande och naturvärde,
- 3) påverkan på infödda arter och
- 4) påverkan på ekosystemets funktioner.

För varje område ges poäng från ett till tre, där ett ges för lågt (= inget) inflytande, två för medium och tre för högt inflytande. Poängen för största möjliga påverkan på naturen och miljön, i rapporten kallad HARMONIA-poängen, är därför 12.

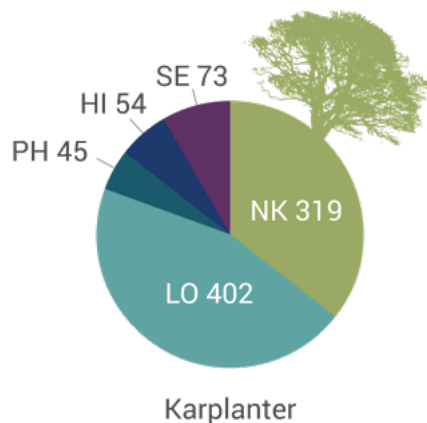
Enligt internationella riskbedömningsstandarder kan arter som får 11–12 poäng karakteriseras som svartlistade arter, poängen 9–10 ges till arter som tillhör grålistan och arter som värderas lägre, anses ha låg miljöpåverkan.

NORGE

Den norska artdatabanken, www.artsdatabanken.no/fremmedearter ansvarar för att utvärdera ekologiska risker förknippade med arter som inte är inhemska i Norge (främmande arter) och för att hålla reda på sådana arter som har upptäckts i Norge. Här kan man rapportera in främmande arter samt har en varningstjänst som ger dig ett tips när någon rapporterar om nya upptäckter av det slaget. Vart femte år publicerar Arts Database en riskbedömning av främmande arter. De har gjort detta för 2007 och 2012, den senaste kom i juni 2018. Listan behandlar också introduktionsvägar, etablering och distribution i olika typer av livsmiljöer och den totala risken som olika arter utgör för den naturliga mångfalden i Norge. Nästa version av rapporten kommer att finnas 2023.

BERÄKNINGSMODELL

Alla främmande växter har klassificerats in i fem olika riskkategorier: ingen känd risk, låg risk, potentiellt hög risk, hög risk eller mycket hög risk. Ett exempel på en växt som anses ha mycket hög ekologisk risk är blomsterlupin.

Fem riskkategorier: ingen kjent risiko (NK), lav risiko (LO), potensielt høy risiko (PH), høy risiko (HI) eller svært høy risiko (SE).

SATSADE PENGAR

Under 2009 beräknade EU den totala ekonomiska kostnaden för invasiva arter i EU är 12,5–20 miljarder euro per året och kostnaderna fortsätter att stiga.

SVERIGE

Enligt *Åtterrapportering av skydd och åtgärder för värdefull natur 2016–2018* har Naturvårdsverket spenderat:

2016 8 968 000 SEK

2017 15 499 000 SEK

2018 18 095 000 + 2 900 000 SEK för IAS-arbetet (varav cirka 10 miljoner SEK för mårddhund)

2019 Ej klart

Enligt SLU kostar det Sverige 1,1–4,5 miljarder SEK varje år att bekämpa skador och kontrollera invasiva arter.

DANMARK

I det danska Ekonomiska och miljömässiga rådets rapport, *Ekonomiska och miljö 2014* visade att kostnaden för invasiva arter i Danmark, med stor osäkerhet, beräknas uppgå till knappt en miljard danska kronor per år, och här är kostnaderna för negativ påverkan på biologisk mångfald inte med, eftersom det är svårt att värdera.

De medel som är öronmärkta för hantering av invasiva arter finns i finanslagen från 2018. www.fm.dk/publikationer/2018/finanslov-for-2018_och klicka under Miljö- och livsmedelsministeriet.

2018 5,1 miljoner DKK

2019 11,0 miljoner DKK

Fonderna fördelas i stort på administrativa utgifter (löner), hantering av introduktionsvägar, officiell kontroll, tillsyn och bekämpning. Mycket av kontrollen av utbredda arter, som jätteloka och på vissa platser parkslide, äger rum i kommunerna. En statlig synvinkel är att fokusera på att kontrollera arter med en begränsad utbredning och samordna kontrollinsatser

mot de invasiva rovdjuren. Sedan 2017 har Danmark bekämpat växtarter med begränsad spridning från statlig sida, inklusive jätteloka och bredloka samt skunkkalla.

NORGE

Under år 2013 gjordes rapporten, *Samfunnsøkonomiske konsekvenser av fremmede arter i Norge: Metodeutvikling og noen foreløpige tall*. De samhällsekonomiska kostnaderna i Norge beräknades ligga i området 2,3–3,9 miljarder NOK år 2013.

När det gäller anslagna medel för bekämpning uppskattas siffran ligga runt cirka 24 000 000 NOK i skyddade områden 2020 och cirka 18 000 000 NOK utanför skyddade områden. Utgifter för fast personal vid myndigheterna ingår inte. Norge har också en bidragspost som organisationer kan ansöka om, som uppgår till 4 000 000 NOK årligen. (Källa: Norska Hageselskapet)

ANSVARET FÖR UTROTNING OCH HANTERING

SVERIGE

LÄNSSTYRELSE OCH KOMMUN

Enligt den svenska förordningen som trädde i kraft den 1 januari 2019 ansvarar länsstyrelsen för utrotningsåtgärder mot alla EU-listade arter **förutom dem som redan har stor spridning i landet**, för närvarande jätteloka och jättebalsamin. Utrotningsåtgärder ska syfta till att fullständigt och permanent avlägsna hela populationen av den invasiva främmande arten.

Som huvudregel har länsstyrelsen också ansvar för att vidta hanteringsåtgärder mot de arter som har stor spridning eller omfattas av undantaget från utrotningskravet. Hanteringsåtgärder kan innefatta inneslutning av en population, populationsbegränsning eller utrotningsåtgärder.

Länsstyrelsen ansvarar också för att när det är rimligt återställa skadade ekosystem när en utrotning är genomförd.

Kommunen ansvarar för åtgärder på områden där kommunen är markägare, till exempel på allmänna områden så som parker och egna grönområden.

Länsstyrelsen i Skåne tvingar fastighetsägare genom myndighetsutövning med krav på återrapportering av innehav och bekämpningsplan med påföljande tillsyn gällande gudarträdet. Metoden kan eventuellt komma att användas även på parkslide och andra arter när de finns med på listan av invasiva främmande växter.

TRAFIKVERKET

Trafikverket har ett ansvar för bekämpningen av invasiva främmande arter i transportinfrastrukturen. De tillåter inte användning av växtskyddsmedel, utom för bekämpning av växtlighet på järnvägen utmed spåren och på driftplatser samt för bekämpning av jätteloka. Trafikverket använder metoderna rotkapning, klippning och röjning. I de fall kemiska metoder behövs som komplement ska bekämpning ske genom avstrykning eller pensling med herbicid. I vissa fall görs särskilda insatser för att begränsa förekomsten av blomsterlupiner.

TRÄDGÅRDSBRANSCHEN

Alla näringar som i sin verksamhet hanterar, använder eller handlar med invasiva främmande arter har ett ansvar att följa de förbud som gäller för arterna på unionsförteckningen; förbud att importera, hålla, sälja, transportera, använda, byta, tillåta reproducera sig, växa eller odla eller släppa ut dessa arter i miljön. Detta gäller även för arter med stor spridning. Information som riktar sig till trädgårdsbranschen finns på Naturvårdsverkets webbsida. www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Naturvard/Invasiva-frammande-arter/Frammande-arter--ansvarsfordelning/#naringar.

PLANTSKOLOR OCH FRÖHANDEL

Från och med den 2 augusti 2018 är det inom EU inte längre tillåtet att köpa, sälja, byta eller överlåta listade växter inklusive fröer. Oavsett om arten har möjlighet att etablera sig eller inte i Sverige så innebär listningen att arten är förbjuden att bland annat importera, odla och sprida.

Ingen av de större aktörerna inom plantskola eller fröförsäljning som riktar sig till konsument har information om invasiva främmande växter i deras kanaler.

De största aktörerna inom fröhandeln som vänder sig till privatpersoner har aktivt valt att sluta med att sälja bland annat blomsterlupinfröer.

FASTIGHETSÄGARE OCH DE SOM HAR NYTTJANDERÄTT TILL FASTIGHET

Fastighetsägare har ett ansvar för invasiva främmande växter på den egna fastigheten. Fastighetsägaransvaret gäller för alla – privatpersoner, de som har en trädgård, kommunala och statliga fastighetsägare och bolag som äger fastigheter. Även den som innehar en fastighet med någon form av nyttjanderätt kan ha ett ansvar för invasiva främmande växter på fastigheten. Har en fastighetsägare eller nyttjanderättshavare fått kännedom om att det på deras fastighet förekommer en art som finns på EU:s förteckning över invasiva främmande arter har denne alltså **en skyldighet att bekämpa arten**. Denna skyldighet gäller i alla typer av miljöer, både odlad miljö och produktionsmark för skogsbruk, jordbruk och **trädgårdar**, men också orörd naturmiljö.

ALLMÄNHETEN

Enskilda personer omfattas av ansvaret att följa de förbud som gäller för de EU-förtecknade arterna; förbud att importera, sälja, transportera, använda, byta, tillåta reproducera sig, odla eller släppa ut dessa arter i naturen. **Detta innebär bland annat att man inte får låta EU-förtecknade arter växa i sin trädgård eller byta dessa med sina bekanta.**

Allmänheten spelar en stor roll i uppmärksammandet av förekomster av invasiva främmande arter bland annat genom direktkontakt med myndigheter eller via rapportering till något av de inrapporteringsystem som finns, www.invasivaarter.nu

DANMARK

MILJÖSKYDDSBYRÅN

Den danska miljöskyddsbyrån är ansvarig myndighet för åtgärder mot invasiva främmande arter. De ansvarar också för de mer allmänna informationsinsatserna om invasiva främmande arter gällande spridning och bekämpningsmetoder. Informationsinsatserna sker i nära samarbete med berörda organisationer och branscher.

MYNDIGHET

Arbetet med utrotning och att minimera spridning utförs av ett antal aktörer och myndigheter som kyrkeministeriet, det danska försvaret, det danska vägdirektoratet, danska naturverket, kommunerna och BaneDanmark. Kontrollåtgärderna genomförs i enlighet med de handlingsprogram som utarbetats av de danska miljöavtalen.

FASTIGHETSÄGARE OCH DE SOM HAR NYTTJANDERÄTT TILL FASTIGHET

Markägare ansvarar för utrotningen på sina marker. Endast jätteloka omfattas av lagen. Myndigheterna kan beordra markägaren att utrota växten eller fakturera markägaren för kostnaden.

ALLMÄNHETEN

Precis som i Sverige har enskilda personer ett ansvar att följa de förbud som gäller för de EU-förtecknade arterna.

Dessutom genomför många kommuner frivilliga insatser för att utrota jätteloka.

NORGE

MILJÖDIREKTORATET

Miljödirektoratet ansvarar för att hantera bestämmelser om främmande organismer. Det syftar till att förhindra främmande arter från att introduceras, spridas eller få negativa konsekvenser för naturen. Det deltar också i internationellt samarbete där myndigheter från olika sektorer ansvarar för att uppfylla Miljödirektoratets strategi i frågan.

Tvärsektoriell nationell strategi och åtgärder mot främmande arter handlar om att genomföra åtgärder, hantera och upprätthålla förordningar som är relaterade till införande, spridning och kontroll av främmande arter.

FYLKE

Länsmannen ska vägleda kommunerna och bidra till samordning och genomförande av åtgärder mot främmande skadliga arter på regional nivå. Länsmannen kan också initiera handlingsplaner mot främmande arter regionalt.

KOMMUN

Kommunerna spelar en viktig roll i ansträngningarna för att uppnå nationella miljömål och internationella skyldigheter. De måste ta hand om mångfalden i naturen i sina områden. Dessutom bedriver många kommuner informationsåtgärder och åtgärder för att bekämpa främmande arter.

Kommunerna har befogenhet att fatta beslut enligt plan- och bygglagen och olika sektors lagar. De har en viktig roll att spela när de uppfyller nationella miljömål och internationella skyldigheter. Målen är därför en viktig grund i kommunernas markförvaltning. Dessutom ska kommunerna skydda den naturliga mångfalden som ett regionalt och lokalt värde.

ORGANISATIONER

Det är möjligt för organisationer att ansöka om bidrag hos Miljödirektoratet för att bekämpa spridningen av främmande arter. Målgrupperna är regionala, nationella och internationella icke-statliga organisationer, institutioner och privata företag.

MARKÄGARE

Som markägare är du ansvarig för att trädgårdsväxter stannar kvar innanför staketet och inte sprider sig utanför den egna tomten. För blomsterlupin och flera andra växter innebär detta att växterna måste klippas ned efter blomning för att förhindra att frön sprids.

TRÄDGÅRDSAVFALL OCH SCHAKTMASSOR

SVERIGE

Avfall Sverige är en medlemsorganisation för landets kommunala avfallsanläggningar. De har under 2019 kommit igång att arbeta med invasiva främmande växter.

Tillsammans med Naturvårdsverket och länsstyrelserna i Skåne, Halland och Västra Götaland håller de på med att ta fram en vägledningstext med rutiner om hur växtmaterial i mindre mängder ska hanteras. Det finns en enda förbränningsanläggning i hela landet som kan ta emot större mängder jordmassor, Fortum i Kumla.

KOMMENTARER AVFALL SVERIGE

- Den anser sig ha stora kunskapsluckor och som inte heller finns att tillgå i landet.
- Parkslide blir troligen den svåraste växten att hantera när det kommer till avfallshantering.
- Kunskap om temperatur vid upphettning som gör att till exempel parkslide dör saknas.

AVFALLSANLÄGGNINGAR

Avfallsanläggningar har som oftast en kort sammanfattning om invasiva främmande växter och länkar vidare till Naturvårdsverkets hemsida.

På vissa större stationer har de en separat container för invasiva främmande växter sedan våren 2019. Det finns inga rutiner för kontroll av vad som slängs och var, mer än att anställda ibland kontrollerar kompostavfallshögen och säckar.

KOMMENTARER FRÅN AVFALLSANLÄGGNINGAR

- Saknar samsyn inom branschen.
- Märker av en markant ökning av IAS-avfall.
- Finns stora risker att växtdelar hamnar i komposthögen.
- Vet i dagsläget inte hur de ska tillvarata och hantera större mängder, så som jordmassor.
- Känner att de är långt ifrån i mål och har kontroll när det gäller invasiva främmande växter.
- Saknar kunskap om kompostering/upphettning för att kunna destruera invasiva främmande växter.

DANMARK

De danska avfallsanläggningarna informerar på sina webbsidor om att de invasiva främmande arterna ska förpackas i påsar och kastas i container med brännbara material. De informerar om varför de inte ska slängas bland trädgårdsavfall; frön och rottdelar kan överleva komposten och därmed spridas vidare.

NORGE

Avfall Norge har tagit fram en handledning med råd om hur främmande arter ska transporteras och tas omhand. Enligt Waste Norges praxis (Waste Norway Report nr. 3/2016, 8 april 2016) ska all kompostering undvikas för att istället förbrännas.

På uppdrag av Miljödirektoratet har SWECO tagit fram rapporten, ”Håndtering av løsmasser med fremmede skadelige plantearter og forsvarlig kompostering av planteavfall med fremmede skadelige plantearter”, 2018.

Miljödirektoratet kommer att använda rapporten i deras fortsatta arbete med tillsyn och bekämpning av invasiva främmande växter. Rapporten är indelad i två delar: Del 1 behandlar hantering av laster med främmande skadliga arter och del 2 handlar om korrekt kompostering av växtavfall med främmande skadliga arter. Båda delarna handlar endast om växtarter.

INFORMATION OCH KOMMUNIKATIONSAKTIVITETER

SVERIGE

LÄNSSTYRELSEN

Arbetstiden läggs primärt på rådgivning till privatpersoner, att bistå med artidentifiering och informera kommuner. Länsstyrelsen har märkt en markant ökning av frågor från privatpersoner det senaste året. Även från kommunerna. Länsstyrelsen försöker fånga upp kommunernas frågor och informera om risker och avfallshantering. Kommunernas frågor handlar också mycket om vem som ska betala för saneringen.

Hösten 2018 höll Naturvårdsverket ett informationsmöte med handläggare på länsstyrelserna. Hösten 2019 hölls ett webinarium med handläggare på länsstyrelserna.

KOMMENTARER FRÅN LÄNSSTYRELSENA

- Mer resurser, 50 000 kr räcker inte på långa vägar.
- Behov av nationell samsyn.
- Stort behov av att det tas fram en broschyr som kan delas ut eller hänvisa privatpersoner till. Artidentifiering, bekämpnings- och hanteringsmetod.
- Öka kunskapen ute hos kommunerna – stor variation när det gäller intresse och kunskap.
- Saknar styrdokument gällande hantering av massor.
- Det är fortfarande lite rörigt med lagstiftningen, trots att lagarna funnits i ett par år.
- ”Det blir krångligt med olika bestämmelser beroende på vilken ’typ’ av IAS det är. Till exempel så tillhör jättebalsamin och jätteloka kategorin ’arter med stor spridning’. Dessa arter bedömer man inte att man kan utrota, utan här handlar det om lokal utrotning och att begränsa spridningen. För dessa arter ska det tas fram s.k. hanteringsprogram av Naturvårdsverket. Hanteringsprogrammen är inte klara ännu, så vi vet ännu inte vilka ansvarsområden som kommer att ligga på länsstyrelsen för arterna med stor spridning. Och det är ju dem vi har störst bekymmer med ...”
- Arter som inte finns med i EU-förordningen men som vi ändå har stora problem med i Sverige – hur ska vi jobba med dem?
- Arter som vresros och blomsterlupin säljs fortfarande på många plantskolor och det är ett jätteproblem.
- Folk har väldigt svårt med artidentifiering. Till exempel aspskott i gräsmattan tros vara parkslide.
- Privatpersoner undrar vem som kommer och utrotar. Förstår inte sitt eget ansvar.
- Många använder bekämpningsmedel så som glyfosatpreparat.
- Upplever att regeringen inte tar invasiva främmande växter på allvar.
- De måste ges möjlighet att jobba långsiktigt.

ALLMÄNHETEN

Under 2018 gjordes en undersökning av Naturvårdsverket, en nollmätning, av allmänhetens kännedom och beteende vad gäller invasiva, främmande arter. Den blir utgångspunkt för att om något år kunna följa upp om informationsinsatserna riktade till allmänheten gett resultat (gäller även Havs- och vattenmyndighetens ansvarsområde).

Några resultat från undersökningen 2018:

- 50 procent av svenskarna känner till något om invasiva främmande arter.
- 51 procent känner till förbudet att ej sprida vissa invasiva främmande arter.
- 5 procent har tagit med växter från utlandet.
- 12 procent har lagt trädgårdsavfall i naturen.

Ytterligare en undersökning gjordes våren 2020.

Några resultat från undersökningen 2020:

- 71 procent av svenskarna känner till något om invasiva främmande arter.
- 67 procent känner till förbudet att ej sprida vissa invasiva främmande arter.
- 5 procent har tagit med växter från utlandet.
- 5 procent har lagt trädgårdsavfall i naturen.

NATURVÅRDSVERKET'S PUBLIKATIONER

Informationsinsatserna som Naturvårdsverket har gjort och som är riktade till trädgårdsnäringen och trädgårdsintresserad allmänhet är:

1. Utställning, föredrag och seminarier på Skandinavians största trädgårdsmässa.
2. Utställning och föredrag på Elmia Garden, trädgårdsbranschens mässa (handel, parkförvaltning, markentreprenörer).
3. Informationskampanjer i samarbete med länsstyrelser och olika organisationer vars medlemmar berörs, däribland FOR.
4. Infomejl till trädgårdsbranschen.
5. Annonsering i Trädgårdsmedia.
6. Informationsmaterial till allmänheten, nedanstående titlar.

- *Om invasiva främmande arter – ett växande problem där din hjälp behövs*
- *Om invasiva främmande växter i trädgårdsdammar*
- *Råd om hur du hindrar spridning av invasiva främmande arter i och från din trädgård*
- *Hantering av växtmaterial*

Råd om hur du hindrar spridning av invasiva främmande arter i och från din trädgård

Korta filmer

- *Hur man tar bort och hanterar växtavfall från gul skunkkalla, jättebalsamin, sidenört*
- *Hur man hanterar avfall från invasiva främmande arter*
- *Rapportera invasiva främmande arter*
- *Så här tar du hand om avfallet*

NATURVÅRDSVERKET'S VERKTYG TILL MYNDIGHETER

Naturvårdsverket skickar regelbundet ut ett nyhetsbrev om det nationella arbetet med invasiva främmande arter till myndigheter, kommuner, bransch- och intresseorganisationer.

De har tagit fram *Metodkatalog för bekämpning av invasiva främmande växter*.

Naturvårdsverket har tagit fram ramavtal som underlättar för länsstyrelserna att anlita entreprenörer och specialister för bekämpningsarbetet.

NATURVÅRDSVERKET'S VERKTYG TILL ÅTERVINNINGSCENTRALER

Naturvårdsverket rekommenderar förbränning som lämpligaste metod att hantera växter av invasiva främmande arter med syfte att oskadliggöra dem och hindra spridning av frön och växtdelar.

Invasiva främmande växt ska som regel inte komposteras då risken för spridning direkt från komposten är stor och fröer och i vissa fall växtdelar inte förmultnar över tid på ett sätt som hindrar framtida groning och spridning.

Om kompostering ändå väljs som återvinningsmetod, måste det säkerställas att grobarheten förstörs för alla plantdelar och frön. Det krävs en varmkompost med värmebehandling i minst 60 grader i minst tre veckor och hela komposteringsprocessen kan ta 1–3,5 år.

Växtmaterialet i komposten ska hållas på plats för att hindra spridning och allt kompostmaterial måste omfattas av värmebehandlingen. För de mest riskabla och tåliga invasiva främmande växtarterna rekommenderas inte kompostering utan dessa bör förbrännas.

När ett hushåll vill lämna invasiva främmande arter till förbränning ska växtavfallet vara förpackat. Finns det möjlighet att ha en separat fraktion för invasiva främmande arter är det den bästa lösningen, då spridningsrisken blir mycket liten.

När ett hushåll lämnar invasiva främmande arter i en fraktion som blandas med annat brännbart material, behöver lösningar på hantering tas fram som säkerställer att frön och växtdelar av invasiva främmande arter inte riskerar att spridas, om och när växtavfallet krossas tillsammans med övrigt brännbart material. Risker för spridning finns vid eventuell mellanlagring och vidare transport till förbränningsanläggning.

De hänvisar även vidare till den norska rapporten: Håndtering av løsmasser med fremmede skadelige plantearter og forsvarlig kompostering av planteavfall med fremmede skadelige plantearter, Sweco Norge AS, 2018

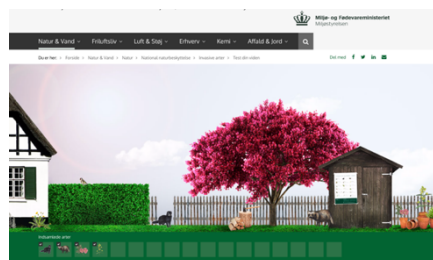
FRITIDSODLINGENS RIKSORGANISATION

Fritidsodlingens Riksorganisation arbetar aktivt för att sprida information om de invasiva främmande växterna via sina 20 medlemsorganisationer samt hos allmänheten. På hemsidan, for.se finns information om tolv invasiva främmande växter, hur dessa växter bäst bekämpas och lämpliga ersättningsväxter. Under våren 2020 genomförde även FOR en informationskampanj på sociala medier som nådde över 250 000 personer. Organisationens trädgårdsrådgivare ger också kostnadsfria råd till allmänheten.

DANMARK

ALLMÄNHETEN

På miljöstyrelsens webbsida, mst.dk finns tydlig och mycket information om invasiva arter. Den beskriver bland annat effekterna av ekosystemet, de genetiska effekterna och de ekonomiska effekterna. Alla arter beskrivs, vilka arter de kan förväxlas med, hur de ska bekämpas, samt vilka arter som kan komma att bli ett problem i framtiden. Det finns också ett animerat spel där

du kan testa dina kunskaper om de invasiva främmande arterna.

KLIMATILPASNING.DK

Klimatilpasning.dk är en webbsida som är förankrad av den danska miljöstyrelsen och genomförs i ett gränsöverskridande samarbete med ett antal ministerier, styrelser och intressenter, inklusive Landsförbundet för lokala myndigheter och de danska regionerna. Klimatilpasning.dk presenterar kunskap om klimatförändringar och klimatanpassning inom ett antal teman och då också om IAS. Informationen riktar sig till allmänheten, kommuner och företag. Det skrivs bland annat att klimatförändringar kommer att påverka spridningen av växtarter.

HAVESELSKABET

Den danska motsvarigheten till Riksförbundet Svensk Trädgård, Haveselskabet arbetar ständigt för att informera och sprida kunskap om invasiva arter samt hur dessa arter kan bekämpas effektivt utan att använda bekämpningsmedel. I detta sammanhang har trädgårdssällskapet också nära kontakt med danska miljöskyddsverket. Kunskap sprids genom artiklar i Haveselskabets tidskrift, Haven och på haveselskabet.dk.

År 2018 genomförde Haveselskabet en undersökning bland medlemmarna. Det som rapporterades mest var växter i trädgården som inte är invasiva men som har ett invasivt växtsätt, det vill säga sprids brett och/eller är svåra att begränsa. Målet var att bli medveten om vilka trädgårdsväxter som kan utgöra ett hot mot utsatta naturområden. Resultaten skickades vidare till danska miljöskyddsbyrån.

NORGE

ALLMÄNHETEN

På Miljödirektoratets hemsida finns information om främmande arter och växter som klassas som "Hagerømling" och regelverket kring dem. Hos den norska myndigheten Mattilsynet finns information om främmande skadliga växter, www.mattilsynet.no

FAGUS

FAGUS (Professional Development Center for the green plant sector) grundades 2003 som den gröna sektorns paraplyorganisation.

Dess uppdrag är att hjälpa aktörer som arbetar med utomhusmiljöer att hitta bra lösningar vid planering, förberedelser, drift och hantering. Detta görs genom kärnområdena kunskapsgenerering, kunskapsspridning och nätverk.

FAGUS har utarbetat faktablad om kontrollåtgärder mot vissa främmande växtarter. Vissa av dessa kommer att uppdateras under 2020.

HAGESELSKAPET

Hageselskapet arbetar aktivt med informations- och kunskapsspridning genom deras tidning Norsk Hagetidend, kampanjen "Trädgårdsgartner" (2018), samarbete med fylkesmannen och den norska myndigheten för livsmedelhetssäkerhet, Mattilsynet och information på webbplatsen: www.hageselskapet.no/kategori/hagestoff/hageromlinger-hagestoff/

FORSKNING

NOBANIS

NOBANIS var ett projekt med stöd från Nordiska ministerrådet i vilket Danmark, Estland, Finland, Färöarna, Island, Lettland, Litauen, Norge, Svalbard och Sverige deltog. Syftet var att skapa ett nätverk mellan deltagarna och bidra till att uppfylla målet, Aichi.målet 9, enligt konventionen om biologisk mångfald och EU:s biologiska mångfaldsstrategi 2020-mål 5. Detta gjordes genom att utföra en införelsväganalys och horisontskanning, dvs identifiera och prioritera introduktionsvägar för IAS till Norden, Baltikum., Island och Färöarna. Bland annat togs rapporten: www.nobanis.org/globalassets/nobanis-projects/invasive-alien-species---pathway-analysis-and-horizon-scanning-for-countries-in-northern-europe.pdf fram 2015.

SVERIGE

SVERIGES LANTBRUKSUNIVERSITET, SLU

Det statliga forskningsrådet Formas har avsatt pengar till projekt om att kommunicera risker med främmande arter när klimatet förändras, SLU 2019–2021. Riktlinjer för ändamålsenlig kommunikation med privata trädgårdsägare om Sveriges nya riskklassificering av främmande arter.

Projektet syftar till att med hjälp av innovativa metoder ta fram riktlinjer för hur experter kan kommunicera med trädgårdsägare så att kommunikationen innehåller den information mottagaren behöver för effektivt beslutsfattande och så att den presenteras på ett sätt som mottagaren kan få tillgång till och förstå. Koordinator: professor Kristina Blennow, SLU-Alnarp.

SLU Alnarp driver tillsammans med Lunds universitet ett tvärvetenskapligt Pufendorf projekt om främmande invasiva växter som avslutades våren 2020. Koordinator: Tina D’Hertefeldt och Helena Hanson, www.pi.lu.se/en/activities/asg-species-and-alien-species.

Ett nytt tvärvetenskapligt projekt på Lunds universitet och SLU Alnarp påbörjas hösten 2020, ”The Human Aspect of Invasive Alien Plants”, Koordinator: Tina D’Hertefeldt och Erik Persson, www.pi.lu.se/en/activities.

VTI, STATENS VÄG- OCH TRANSPORTFORSKNINGSINSTITUT

VTI, Statens väg- och transportforskningsinstitut, har gjort en kunskapssammanställning när det gäller främmande invasiva växter i Sverige och hur dessa sprids via transportsystemet. I sin studie har de kommit fram till att transportinfrastrukturen är en av de viktigaste spridningsvägarna för invasiva växtarter. Mer forskning behöver också göras för att undersöka hur trafiken bidrar till spridning lokalt. www.vti.se/sv/Publikationer/Publikation/invasiva-arter-och-transportinfrastruktur_1201716.

DANMARK

KÖPENHAMNS UNIVERSITET

Institutionen för geovetenskaper och naturresurser ansvarar för forskning om invasiva arter. Inga specifika projekt är kända.

NOVANA

Övervakningen av arter och livsmiljöer i Danmark sker främst genom det nationella övervakningsprogrammet för vattenmiljö och natur (NOVANA), som är en del av National Center for Miljø og Energi (DCE) vid Aarhus University. NOVANAs arbete är avsett att stödja nationella prioriterade behov för att övervaka data om effekterna, tillståndet och utvecklingen av naturen och miljön i Danmark. NOVANA består av åtta delfprogram för respektive, hav och fjord, sjöar, bäckar, transporter och landövervakning, punktkällor, grundvatten, markkartor, livsmiljöer och luft. Övervakningen av de enskilda programmen bestäms specifikt i förhållande till de åtaganden som till exempel är i enlighet med EU-direktiv.

Övervakning av de invasiva arterna på EU-listan ingår i NOVANA. När NOVANA-övervakning genomförs, registreras observationer av arthändelser på EU-listan. När en förekomst av en art på EU-listan registreras kommer informationen att meddelas så snart som möjligt till danska miljöskyddsverket som kommer att bedöma vad som måste göras. Dessutom kommer data att registreras i en speciell fältform för invasiva arter på EU-listan och göras tillgängliga via Naturdatabasen.

NORGE

NORSK INSTITUT FÖR NATURFORSKNING, NINA

NINA bedriver forskning, risk- och konsekvensanalyser, kartläggning och övervakning av främmande arter i synnerhet i Norge och Arktis samt utvecklar och utvärderar åtgärder mot dessa.

Effektiv övervakning och kontroll av både främmande arter och deras vägar till norsk natur kräver en relevant och kontinuerligt uppdaterad databas för identifiering av sådana arter och genotyper. NINA arbetar med att utveckla en sådan databaslösning.

NINA fick i uppdrag av norska miljöbyrån att utveckla ett system för tidig upptäckt och varning av nya främmande arter på land. Hösten 2019 publicerades den senaste rapporten: "Tidlig oppdagelse av nye fremmede arter i Norge – Uttesting og videreutvikling av overvakingssystem for fremmede terrestriske karplanter og insekter." NINA Rapport 1729. Norsk institutt for naturforskning.

"Helst skulle varje införande av skadliga främmande arter ha undvikits eftersom detta skulle ha lett till de lägsta kostnaderna, men i praktiken är detta sällan genomförbart. För det andra är det bästa alternativet att upptäcka nya främmande arter tidigt för att svara med kontroll- eller kontrollåtgärder i de fall detta är nödvändigt. Detta koncept kallas 'tidig upptäckt och snabb respons'. För att uppnå 'tidig upptäckt och snabb respons' på nya främmande arter krävs ett lämpligt övervakningssystem, ett riskbedömningsprotokoll, ett varningssystem och ett protokoll för lämpligt svar."

Ytterligare rapporter NINA har tagit fram är:

- Tidlig oppdagelse og varsling av nye fremmede arter i Norge. System for overvåking av fremmede terrestriske karplanter og insekter (2018) uppskattar sannolikheten for å oppdække en ny, främmande art for olika kombinationer av kartläggningsmetodik och antal övervakningsvägar.
- Rapport, Taksering av potensielt invasive Rhododendron på Vestlandet og betydningen for forvaltning.

Klimatet och geologin i västra och norra Storbritannien och i Irland där rhododendron har blivit ett problem kan jämföras med det som finns i västra Norge.

- Rapport Fremmede arter – spredningsveien import av Planteproduktterrapporten NINA-forskare har studerat hur citizen science tillsammans med ny teknologi, DNA- metastreckkodning av miljø-DNA) kan användas i övervakningen vid införsel av invasiva främmande arter.

Samt två rapporter om främmande barrträd:

- Kartlegging av kortdistansespredning av fremmede bartrær. Vrifuru (PINUS CONTORTA) og lutzgran (PICEA × LUTZII)
- Kartlegging av kortdistansespredning av fremmede bartrær (NINA Rapport 1427)

NIBIO, NORSK INSTITUTT FOR BIOØKONOMI

NIBIO forskar och tillhandahåller kunskap om livsmedels- och växtproduktion, miljö, kartor, markanvändning, genressurser, skogar, företag, näringsliv och social ekonomi. NIBIO har kunskap om identifiering, biologi och kontroll av växtskadedjur inom jordbruk, skogsbruk och trädgårdsodling.

NIBIO kombinerar kunskap om kontrollåtgärder för traditionella ogräs med biologisk kunskap om invasiva främmande växter för att utveckla effektiva och miljövänliga kontrollstrategier. Flera forskningsprojekt har genomförts för att utveckla relevanta kontrollåtgärder baserade på de integrerade skadedjurshanteringsstrategierna, vilket innebär att icke-kemiska metoder bör föredras om möjligt.

Genom onlinetjänsten Plant Protection Encyclopedia (<https://leksikon.nibio.no>) tillhandahåller NIBIO information om biologi och aktuella kontrollåtgärder mot växtskador, inklusive främmande skadliga växtarter.

Eftersom många av växterna sprids genom flytt av jord- och schaktmassor, är det viktig att utveckla en kunskapsbas för hantering av dessa. Korrekt hantering och/eller deponering av jordmassor som innehåller invasiva främmande växter kan leda till stora merkostnader för byggindustrin. Genom BIOIMMIGRANTS-projektet arbetar därför NIBIO med att utveckla molekylära metoder för snabb och exakt högkapacitetsidentifiering av invasiva främmande arter som utgör ett hot mot jordbruk, skogsbruk och andra grönområden i Norge. I samma projekt utvecklas också innovativa metoder för att kontrollera invasiva främmande växter, speciellt de som sprids via jordmassor.

NMBU, NORGES MILJØ- OG BIOVITENSKAPELIGE UNIVERSITET

Genomför olika forskningsprojekt bland annat dessa:

- Gyvel – en dekorativ innvandrer, www.nmbu.no/fakultet/biovit/aktuelt/node/37498
- Biologisk mangfold i kraftgater,
www.nmbu.no/fakultet/mina/forskning/prosjekter/biomangfold-i-kraftgater/node/29959

SVERIGE

Sverige är i behov av bredare samordning där myndighet, kommun, trädgårdsföretag, trädgårdsföreningar och allmänheten samverkar och agerar utifrån gemensamma riktlinjer och åtgärdsplaner, så väl nationellt som lokalt.

Det behövs mer forskning och studier framförallt när det gäller bekämpning och hantering av växtavfall och jordmassor. Den rådande bristen på kunskap kan innebära än större och snabbare spridning.

Det behövs en kraftsamling för att öka kunskapen om de invasiva främmande arterna så att allmänheten får en ökad förståelse för de negativa effekterna. Det behövs också tillgängligt material för att allmänheten ska lära sig att identifiera arterna och bekämpa dem korrekt.

Det råder brist på yrkesfolk som har rätt kompetens för att bekämpa bland annat parkslide. Om parkslide listas och den blir förbjuden att ha i trädgården kommer efterfrågan på yrkesfolk att öka markant. Viktigt att redan nu öka kunskapen för att minimera risken för felaktiga bekämpningsmetoder och hantering som i sin tur leder till ökad spridning.

Sveriges politiker behöver ta frågan om de invasiva främmande växterna på allvar och tillsätta mångdubbelt mer resurser för att öka kunskapen och sprida information. Det är i dagsläget svårt att se om tillräckliga medel kommer att avsättas för hanteringen av främmande invasiva arter.

Det pågår olika initiativ och Formas utlysningar för forskningsmedel, men i dagsläge är det svårt att se om det kommer att avsättas tillräckligt med medel för hantering av invasiva främmande arter.

DANMARK

Privata trädgårdsägare behöver en större förståelse för de negativa effekterna som de invasiva främmande växterna medför och vad de kan göra för att förhindra införandet av nya arter.

Det finns brist på resurser hos de ansvariga myndigheterna, vilket gör det svårt att dela och samla kunskap, initiera tillräckliga kontrollinitiativ och forskningsprojekt för effektiv kontroll av de invasiva främmande växterna.

Det finns en allmän brist på tydlighet i de riktlinjer som gäller för huruvida markägaren är skyldig att bekämpa invasiva arter på sin mark. Samt vilka arter som är invasiva och omfattas av lagstiftning och vilka arter som övervakas som inte är officiellt invasiva i Danmark.

Att hantera överskottsjord med rester av parkslide är ett stort problem. Det saknas kunskap om hur man hanterar det och hur man kan bli av med jorden. Den danska miljöskyddsbyrån har utarbetat en guide, men få känner till den.

NORGE

Det finns ett behov av samordnad prioritering för att uppnå bästa möjliga resultat för de resurser som finns tillgängliga för att arbeta med främmande skadliga växtarter. I arbetet med de invasiva främmande arterna är det först och främst viktigt att undvika ytterligare spridning. Detta medför ett stort behov av kunskap för trädgårdsägare och andra som hanterar grönområden. För att begränsa spridningen finns det också behov av säkra arrangemang för mottagande av växtavfall från trädgårdsägare och för mottagning och behandling av markmassor från byggverksamhet.

Det finns också ett behov av kunskapsbaserad metod och teknik för att bekämpa skadliga främmande arter. Metodiken måste anpassas till respektive växt. Brist på kunskap leder till onödig användning av resurser och ineffektiv användning av bekämpningsmedel. Det finns ett stort behov av att utveckla effektiva icke-kemiska åtgärder mot främmande skadliga växtarter. Ibland är användningen av bekämpningsmedel nödvändig och då är kunskap om korrekt användning avgörande, så att resurser sparas och onödig användning av bekämpningsmedel undviks. I synnerhet finns det ett behov av metoder för att hantera stora mängder mark infekterad av frön och växtdelar av invasiva främmande växtarter. För den mest optimala resursanvändningen finns det behov av prioriteringar av vilka arter och odlingsområden där oönskade arter bör försöka utrotas och vilka områden där målet bör vara att hålla deponier under kontroll så att de inte bidrar till ytterligare spridning.